

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry

PL 212

00171 Helsinki

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Asia: Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta (OM 15/41/2011, OM016:00/2012).

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry pitää rikoslain 20 luvun muuttamista erittäin ajankohtaisena ja tärkeänä. Seuraavaksi otamme kantaa muutamiin yksittäisiin kysymyksiin.

Sukupuoliyhteyteen pakottamisen siirtäminen osaksi raiskauksen perustunnusmerkistöä

Demla ry kannattaa sukupuoliyhteyteen pakottamisen siirtämistä osaksi raiskauksen perustunnusmerkistöä. Seksuaalirikossäännösten lähtökohtana on suojella jokaisen henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Demla ry:n mielestä ehdotettu pykälämuotoilu ei ole kuitenkaan riittävä. Demla ry on raiskausrikosten lainsäädännöllisistä muutostarpeista antamassa lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, että säännöksissä pitäisi ottaa keskeiseksi tunnusmerkistötekijäksi raiskauksen kohteen suostumuksen puute. Tällainen vaatimus täyttäisi niin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaisen standardin (ns. Bulgaria-tapaus) kuin tulevan Istanbulin sopimuksen mukaiset velvoitteet. Istanbulin sopimuksessa (artikla 36) edellytetään suostumuksen puutteen nostamista keskeiseksi tekijäksi määriteltäessä seksuaalista väkivaltaa.

Oikeusministeriön pitäisi lain valmistelussa antaa erityistä painoarvoa sille, että suostumuskriteeristöä on käsitelty myös useissa muissa kansainvälisissä sopimuksissa ja useiden kansainvälisten toimijoiden lausunnoissa, esityksissä ja päätöksissä. Kysymys on ollut esillä mm. YK:n

kidutuksen vastaista sopimusta valvovassa CAT-komiteassa ja naisiin kohdistuvan syrjinnän vastaista sopimusta valvovassa CEDAW-komiteassa.

Demla ry kiinnittää huomiota siihen, että nykyisessä lainsäädännössä korostuu liiaksi väkivallan käytön tai sillä uhkaamisen merkitys. Rikoksen uhrin tahto pystytään usein murtamaan väkivaltaa lievemmillä keinoilla. Tuomioistuinkäytännöissä on ilmennyt selkeää epäyhtenäisyyttä näissä kysymyksissä. Suostumusriteeristön nostaminen keskeiseksi tunnusmerkistötekijäksi parantaisi raiskausten uhrien asemaa ja osoittaisi selkeästi, että lainsäätäjät pyrkii suojelemaan ihmisiä seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkauksilta. Tällöin Suomi osoittaisi myös ottavansa vakavasti kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet.

Demla ry ei pidä hyväksyttävänä sitä, että lakiin kirjattaisiin perusteita, jotka tekisivät raiskauksesta ”vähemmän törkeitä”. Demla ry pitää erityisen epäonnistuneena luonnoksesta löytyvää muotoilua, jossa edellytetään, että raiskauksen kohteen pitäisi olla kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan. Tällainen säännös ei ota riittävästi huomioon todellisia raiskaustilanteita raiskauksen uhrin näkökulmasta, eikä siten suojaa raiskauksen kohteeksi joutuneen henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Säännöksen muotoilua on muutettava, sillä moderni lainsäätäjät ei voi enää lähteä siitä, että raiskauksen uhrin pitäisi pyrkiä puolustautumaan kaikkiin mahdollisiin keinoihin.

Demla ry pitää kestävämmänä myös sitä, että lakiin olisi tarkoitus sisällyttää ”lieventäviä perusteita”. Lakia valmisteltaessa olisi syytä erikseen todeta, että raiskauksen uhrin ja tekijän aikaisempi intiimi suhde tai raiskauksen uhrin aikaisempi seksuaalinen käyttäytyminen ei tarkoita minkäänlaista lievennystä tunnusmerkistöjä arvioitaessa.

Kvalifiointiperusteet

Demla ry kannattaa sitä, että raiskauksen kohdistuminen alle 18-vuotiaaseen henkilöön tulee kvalifiointiperusteeksi. Demla ry esitti jo aikaisemmassa lausunnossaan, että kvalifiointiperusteiden uudistustarpeita olisi syytä arvioida kokonaisvaltaisemmin. Perusteisiin pitäisi lisätä tekijän ja uhrin välinen läheinen suhde. Myös muut seikat, kuten teon toistuvuus tai tekojen lukumäärä, voisivat tulla kyseeseen kvalifiointiperusteina.

Syyteoikeuksien muuttaminen

Demla ry kannattaa kaikkien raiskausrikosten muuttamista virallisen syytteen alaisiksi. Sukupuoliyhteyteen pakottaminen on vakava rikos, eikä sitä pidä pitää asianomistajarikoksena. Demla ry toteaa, että muutos tulee hyvin todennäköisesti tehostamaan näiden rikosten tutkimista ja käsittelyä rikosprosessissa.

Kannattavaa on luopua myös rikoslain 20 luvusta löytyvästä ns. vakaan tahdon pykälästä. Vaikka tätä säännöstä on sovellettu hyvin harvoin, sen poistamisella on positiivisella tavalla symbolista merkitystä raiskausten uhreille, sillä se osoittaa yhteiskunnan suhtautuvan vakavasti raiskausrikoksiin.

Seksuaalinen kiusaaminen

Demla ry kannattaa sitä, että rikoslaissa pyritään säätämään seksuaalinen kiusaaminen rangaistavaksi. Pidämme kuitenkin ehdotettua säännösmuotoilua epäonnistuneena ja toivomme sen työstämistä vielä jatkovalmistelussa. Hyvää pohjatytötä on saatavissa professori Johanna Niemen antamista lausunnoista.

Muuta

Oikeusviranomaisten koulutusta seksuaalisen väkivallan tunnistamisesta ja sen aiheuttamista seurauksista olisi pikaisesti lisättävä. Rikosten uhrien pitäisi kokea rikosprosessi oikeudenmukaiseksi, jolloin erityistä huomiota olisi kiinnitettävä siihen, että raiskauksen uhrin pystyisivät myös käytännössä käyttämään heille kuuluvia oikeuksia. Tämä edellyttää mm. sitä, että oikeusviranomaiset - poliisi, syyttäjät ja tuomarit - ymmärtäisivät sensitiivisen kohtelun tärkeyden. Seksuaalirikoksen kohteeksi joutuminen heikentää usein toimijuutta ja vaikeuttaa monella tavalla uhrin toimimiskykyä. Oikeusviranomaisten pitäisi nykyistä paremmin kantaa vastuunsa siitä, että raiskauksen uhri pääsisi rikosprosessin aikana oikeuksiinsa. Oikeudenmukaisuuden kokemuksella on hyvin tärkeä merkitys sille, minkälaista luottamusta uhri tuntee omaa rikosprosessiaan, mutta myös yleisemmin koko oikeusjärjestelmää kohtaan.

Tutkimustieto raiskausten uhrien oikeuksien toteutumisesta olisi tarpeellista. Rikosprosessin tehokkuutta on tärkeä arvioida. Jatkotutkimuksissa pitäisikin selvittää, miksi useina vuosina raiskauksissa on tehty lukumääräisesti enemmän päätöksiä syyttämättä jättämisestä kuin syytteen nostamisesta.

Lakia säädettäessä olisi tärkeää huolehtia siitä, että raiskausten uhrien saamia tukipalveluita lisätään. Sosiaali- ja terveysviranomaisten tulisi saada koulutusta. Rahoitusta pitäisi kohdentaa mm. hankkeille, joissa on pyritty parantamaan terveys- ja oikeusviranomaisten välistä yhteistyötä raiskausten uhrien tukemiseksi. Kolmannen sektorin toimijat tekevät raiskausten uhrien tukipalveluiden eteen arvokasta työtä ja tämän toiminnan rahoitusta onkin syytä kasvattaa. Tällä hetkellä raiskausten uhrien palveluissa on liian suuria alueellisia eroja.

Helsingissä 11.9.2013

Jukka Linna

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry:n puheenjohtaja